

FRANȚA ȘI PRINCIPATELE DUNĂRENE ÎN EPOCA DE CONSTITUIRE A NAȚIUNII, DE FORMARE A STATULUI NAȚIONAL ROMÂN

GH. PLATON

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului al XIX-lea, în urma unei evoluții seculare, din premise puternic consolidate în veacurile de dezvoltare istorică, s-a constituit și afirmat *națiunea română*.

Nu întâmplător, reluând tradiția secolului al XVIII-lea — *secolul de aur al culturii medievale românești* — națiunea română intră în istoria Europei subliniindu-și puternic *latinitatea*, *continuitatea* de viață pe teritoriul vechii Dacii. Accentuarea acestor trăsături distincte, *naționale*, nu reprezentau simple manifestări cu caracter *livresc*, făceau parte organică din lupta pentru existență și viață națională proprie într-o lume care contesta românilor dreptul la viață istorică independentă. *Conștiința latinității* se confunda cu *conștiința națională*, oferea temeiurile teoretice și practice pentru lupta politică națională.

Firească, încă de la începuturile existenței sale, națiunea română s-a îndreptat spre Franța. În strategia politicii naționale, orientată, de la început încă, spre unitate și independență, Franța juca un rol de prim plan; aceasta nu numai pentru faptul că lumea timpului era o *lume franceză*, dominată de strălucirea politică și intelectuală a Franței, nu numai pentru că Franța, leagăn al marii revoluții, contribuise generos la mutațiile care aveau să afecteze atât de puternic lumea, la întărirea spiritului național și intensificarea mișcărilor naționale. *Latinitatea* crea multiple afinități, deschidea drum larg pentru înțelegerea și receptarea ideilor și orientărilor. Întărirea influenței franceze, *extinderea acestora* în domenii atât de diverse, nu reprezintă o simplă coincidență în cadrul procesului general de desăvârșire a națiunii române; era, credem, o trăsătură firească, organică, a evoluției acestui proces însuși.

Izolați de latinitatea europeană, stînjenți puternic în tendințele lor naționale spre progres de dominația Porții, de protectoratul tot mai apăsător al Rusiei țariste, de amenințarea mereu prezentă a Monarhiei Habsburgice, era firesc ca românii să-și îndrepte privirile, cu nădejde, spre occident, spre Franța, mai cu seamă. Era, aceasta, o acțiune categorică în favoarea libertății spirituale și politice, o negare a despotismului oriental care amenința viața liberă națională. Această opoziție este categoric formulată de unul dintre cele mai lucide spirite ale generației de la 1848: Alecu Russo. Referindu-se la accelerarea ritmului, a cadenței istoriei, la lupta între nou și vechi, la conflictul între generații, la opțiunile ferme ale acelor pe care-i reprezenta, scriitorul afirmă printre altele, în sensul care ne interesează: Părinții noștri „au deschis ochii într-un leagăn moale, de obiceiuri orientale; noi am răsărit în larma ideilor nouă; ochii și gîndul părinților se îndreptau la Răsărit; a noastră ochi stau întinși spre Apus”¹.

¹ A. Russo, *Scrieri*, Craiova, „Scrisul Românesc”, s.a., p. 100.

Unitară pe întregul teritoriu al vechii Dacii, vatra strămoșilor, națiunea română era divizată de stăpînirea sau dominația străină extinsă arbitrar, prin dreptul forței, asupra unor părți din teritoriul național. Dobrogea se afla, încă din secolul al XV-lea sub stăpînirea Porții, Transilvania. Banatul ca și nordul Moldovei, Bucovina, sînt incluse în cuprinsul Monarhiei Habsburgice la sfîrșitul secolului al XVII-lea și în cursul secolului al XVIII-lea, în timp ce partea din Moldova cuprinsă între Prut și Nistru — Basarabia, este anexată imperiului țarist în urma păcii de la București, din 1812. Cele două Principate, Moldova și Țara Românească, aflate sub suzeranitatea Porții, bucurîndu-se de o largă autonomie — încălcată brutal în secolul al XVIII-lea, în timpul regimului fanariot — sînt incluse în sfera de influență a Rusiei țariste. Treptat, în secolul al XVIII-lea și în primele decenii ale secolului al XIX-lea, *dreptul la intervenție* al acesteia, cîștigat în urma tratatului de la Küciuk Kainargi, este înlocuit cu *protectoratul*, oficial instituit în urma păcii de la Adrianopol, din 1829.

Deși fărîmîtată sub raportul regimului juridic al teritoriilor pe care era constituită, națiunea română, una și indivizibilă, desfășura lupta națională pe aceleași coordonate, cu aceleași obiective, finale, utilizînd însă mijloace compatibile cu împrejurările și cu posibilitățile realizărilor practice. Românii din Transilvania se străduiau să obțină drepturi egale cu ale celorlalte națiuni privilegiate în virtutea rînduicilor și a legilor feudale și să obțină, pe această cale, stăpînirea asupra Transilvaniei românești, în timp ce forțele patriotice din Principate militau pentru recunoașterea vechilor privilegiilor care confereau românilor deplină suveranitate, pentru alcătuirea unui stat unitar și independent, organizat în conformitate cu *spiritul veacului*. Contopindu-se în obiectivele sale fundamentale, lupta românilor de pe întreg teritoriul național capătă tot mai mult, un caracter particular, distinct. *O problemă românească* de sine stătătoare se detașează din cuprinsul larg al *problemei orientale* în soluționarea căreia erau antrenate, într-o complexă și contradictorie situație, marile puteri ale Europei.

Un șir de factori au concurat la individualizarea *problemei românești* în cuprinsul mișcărilor naționale care agitau Europa timpului. Dacă noile interese ale puterilor au deplasat problema Principatelor dunărene din sfera exclusivă a politicii ruso-austro-turce în cea a politicii continentale, contururile problemei românești au fost definite de românii înșiși. Marea ridicare a lui Horea, din 1784, care răscolise atît de adînc Transilvania și întreg pămîntul românesc și care a avut un atît de puternic ecou european și, apoi, revoluția de la 1821, în fruntea căreia s-a aflat Tudor Vladimirescu au subliniat personalitatea națiunii române.

În strădania lor pentru afirmare, în contextul dificil creat în zonă de ciocnirea intereselor puterilor, românii nu au urmărit, pur și simplu, evenimentele, nu au fost doar martorii acestora. Prin acțiuni multiple și curajoase au căutat să le influențeze avînd, în repetele rînduri, rol decisiv în desfășurarea acestora. Firesc, în aceste împrejurări în care se plămădea națiunea și se întărea conștiința națională, de multe ori, nădejile românilor s-au îndreptat către Franța. Franța imperială însă, deși convinsă ea înseși de importanța strategică și economică a acestor ținuturi, nu a mers în acord cu Franța latină, cu Franța revoluției care cîștigase un loc atît de statornic în inimile românilor. Și de astă dată, Principatele au fost doar obiect de compensație în tranzacțiile încheiate de Napoleon cu Alexandru I.

Ar fi prea dificil să urmărim aici aspectele complicate ale relațiilor dintre puteri în condițiile *noului echilibru* stabilit după 1815. Este de ajuns să constatăm, pe planul foarte general al problemei care ne preocupă, că rivalitatea anglo-rusă a dominat politica continentală și, practic, a determinat, în ultimă instanță, întreaga activitate politică și diplomatică în epoca ce a precedat revoluției de la 1848. Pentru a-i neutraliza expansiunea, paradoxal, Anglia se asociază politicii Rusiei țariste împărțîndu-și cu aceasta sferile de influență. Ca urmare a acestui fapt, în condițiile ineficacității, în ambele sale etape, ale *Antantei cordiale*, a lipsei de unitate între *puterile liberale* de pe continent, lupta națională a românilor se desfășoară într-un context la fel de dificil; îmbracă însă forme tot mai înalte de expresie ca urmare a dezvoltării unor noi fenomene și procese istorice interne, semne marcante ale progresului.

Pentru Franța, așa cum, pe drept, s-a apreciat, politica de pace se vedea cu atât mai necesară cu cât alianța engleză devenise mai fragilă². Formulele cunoscute care definesc conținutul politicii lui Louis Philippe, acest *Napoleon al păcii* — fie cea a lui Sebastiani („L'ordre règne à Varsovie”), fie cea mai elastică, enunțată de Casimir Perier („Au dedans l'ordre sans sacrifice la liberté, au dehors la paix sans qu'il en coûte rien à l'honneur”) — sugerează, fără echivoc, limitele în care era constrins să acționeze guvernul de la Paris³. Dar, chiar în acest cadru, alt de restrins în aparență, în condițiile în care, ca urmare a împărțirii sferelor, în Principatele române, influența Rusiei țariste era precumpănitoare, Franța oficială, dar mai cu seamă, Franța liberală și democratică, deschisă orizonturilor largi ale luptei naționale, a acordat românilor un sprijin substanțial, diplomatic, dar mai cu seamă moral. Dintr-o acțiune și interacțiune reciprocă, aveau să se acumuleze acum, în perioada care a precedat revoluției de la 1848, acele premise care, după izbucnirea crizei orientale din 1853, aveau să determine intervenția atât de energică a Franței în favoarea constituirii statului național român.

Nu este locul să insistăm aici asupra cauzelor care au provocat intensificarea politicii franceze în Principate. În aprecierea faptelor, trebuie avută în vedere acțiunea ambelor părți. În politica sa de perspectivă, Franța nu putea face abstracție de valoarea economică și strategică a regiunilor românești, atât de deschise, din instinct și interese, spre integrare în Europa națiunilor. La rindul lor, românii, în condițiile în care Anglia nu înceta să considere Principatele drept părți integrante ale Imperiului otoman, disprețuind sau neglijindu-le personalitatea lor națională, erau dispuși să sprijine acțiunile politice ale Franței și să se sprijine, la rindul lor, pe forța politică și influența acesteia. Cu toate limitele în care aceste acțiuni s-au desfășurat, în contextul dificil al politicii continentale în zonă — total defavorabil unor acțiuni politice largi și eficace — ele au dat rezultate care se cer apreciate și reevaluate, astăzi, într-o nouă perspectivă.

Correspondența consulară franceză, numeroasele materiale din sursă franceză sau românească reliefează limpede natura și eficiența relațiilor dintre cele două țări și popoare în epoca anterioară revoluției de la 1848, când s-a desăvârșit profilul națiunii române. În definirea acestor relații trebuie avute în vedere nu numai acțiunile directe ale Franței oficiale, ci întregul complex de implicații generate de acestea. De asemenea, trebuie considerat și locul ocupat de români în conștiința opiniei liberale și democratice a Franței care, în vremea de care ne ocupăm, devine o adevărată forță.

Din numeroasele materiale tipărite în epocă, se desprinde faptul că românii ocupau, deja, un loc statornic în opinia franceză. Aceasta luase cunoștință de adevărurile în conformitate cu care Principatele, în virtutea capitulațiilor, recunoscute și de puterile europene, „au o existență politică proprie, sint suverane și se bucură de dreptul ginților; că națiunea română, deși fărâmițată și împărțită între diversele împărății, formează o masă omogenă, într-un ținut omogen”⁴. Scriitori și ziariști, cu profundă aderență la realitățile, la viața oamenilor care trăiau pe aceste pământuri — i-am pomeni, doar, pe J. A. Vaillant, F. Colson, H. Desprez și Saint Marc Girardin — scriu despre români, despre istoria și obiceiurile lor, subliniază sensul frământărilor „care face parte din mișcare general-europeană spre progres”, se referă la datorica ce revine Europei occidentale de a sprijini, în interesul civilizației, constituirea unui regat român, compatibil cu in-

² Paul Léon, *La guerre pour la paix 1740—1940*, Paris, Arthème Fayard, 1950, p. 283.

³ La 18 mai 1847, Guizot scria lui Metternich: „La France est maintenant disposée à la politique de conservation. Elle a pour longtemps atteint son but et pris son assiette. Il y a deux courants contraires dans notre France actuelle: l'un à surface et dans les apparences encore révolutionnaire, l'autre au fond et dans les réalités conservateur. Le courant de fond prévaudra. L'Europe a intérêt à nous y aider”. La 15 iunie 1847, Metternich răspunde: „La France marchant dans une direction conservatrice peut être sûre de se rencontrer avec l'Autriche, et cette rencontre même renferme un gage pour le repos général”. *Ibidem*, p. 317.

⁴ *Episode de la question d'Orient, Russie, Valachie, Moldavie*, Paris, A. Renée et Co., 1842, p. 22—24. Vezi Vasile V. Haneș, *Formarea opiniei franceze asupra României în secolul al XIX-lea*, vol. I—II, București, 1929, *passim*.

teresele, demnitatea și onoarea românilor și cu pacea orientului, a cărei existență politică să fie recunoscută prin admiterea în concertul european⁵.

Presa, cea franceză, mai ales, dă continuu expresie realităților românești contribuind la formarea unui curent de opinie favorabil luptei naționale a poporului latin de la Dunăre. Ziarul „Le National”, mai cu seamă, după 1835, devine, așa cum se apreciază, „apărătorul drepturilor și năzuințelor românești”. Referindu-se la stăruința cu care ziarele europene se aplecaseră asupra situației din Principate, la consecințele acesteia, consulul Franței la Iași, notează că „Les journaux de Paris, de Londres et d'Allemagne s'occupent si activement de deux provinces moldo-valaques qu'ils contribuent à donner aux peuples de ces deux Principautés une valeur dont ils n'avaient pas autrefois le sentiment et qui donne à leur existence politique un essor tout nouveau”⁶.

Pătrunderea în conștiința europeană nu reprezintă rezultatul unor acțiuni spontane, izolate; este rodul unei activități concertate, dirijate, cu grijă orientată, sprijinită de cercurile oficiale — de cele ale Franței — care, în repetate rânduri, sugerau factorilor de răspundere ai mișcării naționale românești nevoia stăruirii deosebite pe această cale⁷.

În corespondența lor, deosebit de interesantă în sensul care ne preocupă, agenții consulari ai Franței dau expresie sentimentului național al românilor, dorinței lor de unitate și progres, înfățișează condițiile grele în care sînt constrinși să-și desfășoare acțiunile dirijate spre progres, propun soluții în vederea unui sprijin eficace, politic și diplomatic. Argumentul economic nu lipsește; dimpotrivă, este subliniat continuu avantajul substanțial pe care Franța l-ar cîștiga prin cucerirea pieței românești. Creînd relații comerciale utile ambelor țări — notează Cochelet, încă din 1835 — „vom cîștiga aici o solidă și veritabilă influență (pe care românii sînt dispuși să ne-o acorde); interesele comerciale pozitive, subliniază el, pot genera interese politice durabile”⁸.

Dacă, pe tărîm economic, Franța n-a putut răspunde dorințelor exprimate de români, a încercat o compensație printr-o mai activă atitudine pe plan politic. În acest sens, și agenții Franței și cei ai Angliei se întîlnesc pe terenul comun al contracarării politicii țariste. Între cele două puteri exista însă o deosebire care, încă de la început, a conferit reprezentanților Franței un mai mare ascendent și politicii franceze o mai mare autoritate. În timp ce agenții Angliei nu și-au de-

⁵ *Poids de la Moldo-Valachie dans la question d'Orient. Coup d'oeil sur la dernière occupation militaire russe des deux provinces par M. de M. O., agent diplomatique*, Paris, 1838. Vezi și Raoul Perrin, *Coup d'oeil sur la Valachie et la Moldavie*, Paris, 1839.

⁶ *Hurmuzaki*, vol. XVII, p. 720—721 (Huber către Molé, 10 decembrie 1838).

⁷ Intr-un raport din 18 mai 1834, Bois le Comte, relatînd convorbirea cu un boier român, notează că i-a comunicat acestuia că, în condițiile în care, în împrejurările existente, prin forța lucrurilor, Principatele au fost lăsate sub influența absolută a Rusiei, românii nu au altă cale de a acționa decît „à vous faire de plus en plus connaître à l'Europe, à attirer ses regards sur ce que se passe chez vous. Tout ce qui fera parler de vous, rentrera sous ce rapport, dans votre véritable politique. Faites donc écrire dans nos journaux. Mettez-y, si vous voulez en discussion l'idée si répandue parmi vous, de faire des principautés un grand Duché de Dacie, ou une confédération danubienne. Tâchez de nous accoutumer avec vos noms, avec vos productions, avec vos magnifiques paysages des Carpathes, avec votre histoire, avec les particularités de vos mœurs et de votre existence. Continuez à envoyer vos enfants étudier chez nous [...] que l'Europe s'accoutume à l'idée qu'il existe une nation valaque; que l'on connaisse l'importance de cette nation; que l'on épreuve pour elle, la sympathie que provoquent ses efforts [...]. Créez-vous ainsi donc les esprits, cette force d'opinion, cette existence morale, qui doit précéder dans les nations, l'existence politique [...]”. *Ibidem*, p. 398—399.

⁸ *Ibidem*, p. 506 (Cochelet către Broglie, 16 august 1835). În același sens vezi și p. 715—716 (Huber către Molé, 8 septembrie 1838) și p. 784—787 (Billecocq către Thiers, 24 octombrie 1840).

păsit atribuțiile consulare, cei ai Franței, de timpuriu încă, au fost investiți cu atribuții politice. Thiers a fost primul care, încă din 1834, și-a propus să trimită un reprezentant imputernicit cu asemenea atribuție.⁹

Misiunea în Principate a lui Bois le Comte, agent politic al guvernului francez, la începutul anului 1834, se înscrie pe linia acestor preocupări. Desfășurată în condițiile în care Principatele, tocmai, ieșiseră de sub ocupația rusă — aceasta începuse în aprilie 1828, ca urmare a declanșării războiului între cele două puteri — cînd influența puterii protectoare era precumpănitoare, vizita diplomatului francez a avut un caracter și o semnificație deosebite. Forțele naționale au apreciat-o ca un gest cu evidentă rezonanță politică; au înțeles că Franța le oferă sprijin pentru a contracara repercusiunile protectoratului¹⁰. În discuțiile purtate cu factorii responsabili ai politicii românești, chiar dacă nu a fost în măsură să asigure direct pe români de sprijin politic — Franța nu se putea angaja pe această cale — recomandările generale¹¹ ale lui Bois le Comte lăsau să se întrevadă o nouă orientare politică a diplomației franceze. Orientările sale au călăuzit în continuare activitatea agenților Franței în Principate. Faptul nu a rămas neobservat. Puțin mai târziu, Dașcov, succesorul lui Ruckmann la București, mărturisise că sarcina sa a devenit mult mai dificilă „avec un consul de France placé hardiment sur le terrain politique et comprenant que la question danubienne était une question européenne”¹².

Perioada care a urmat coincide cu o recrudescență fără precedent a mișcării naționale românești; prin opoziția împotriva articolului adițional aceasta îmbracă deschis un caracter politic. În aceste împrejurări se plasează numirea în postul de consul general al Franței la București, în 1839, a lui A. Billecocq, diplomat cu îndelungată și verificată experiență profesională, care a înțeles exact natura terenului pe care urmează să-și desfășoare activitatea. Spre deosebire de colegul său englez — Colquhoun — care, lucrînd pentru contracararea influenței Rusiei țariste în Principate, nu era interesat de lupta națională a românilor, Billecocq avea în vedere, tocmai, organizarea, eficiența acestei lupte, înfăptuirea unei alianțe a forțelor naționale interne, adoptarea de ambele Principate a unei linii comune în vederea înfăptuirii programului național românesc care, într-o primă etapă, avea în vedere unirea celor două Principate și organizarea lor pe baze moderne. În acțiunile care le-a întreprins, secondat de Huber, agentul de la Iași, chiar dacă nu a depășit instrucțiunile oficiale¹³, Billecocq a manifestat nu numai înțelegere pentru problema românească, ci un veritabil atașament pentru cauza românilor.

Nu putem stăruia aici, în detaliu, asupra activității desfășurate de diplomatul francez în Principate, în perioada cuprinsă între 1839—1841. Este suficient să notăm că eforturile sale se integrau organic pe linia acțiunilor naționale românești care aveau drept obiectiv realizarea unui program comun și a unității de ac-

⁹ Elias Regnault, *Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes*, Paris, 1855, p. 196.

¹⁰ *Hurmuzaki*, vol. XVII, p. 310, 395, 398, 399 (raportul lui Bois le Comte).

¹¹ Intr-o convorbire cu M. Sturza, diplomatul se mărginea să constate că „la simple conviction que les Russes doivent acquérir, que le régarde de l'Europe sont portés sur cette contrée doivent, pour elle (pentru Moldova), une garantie bien propre à lui inspirer de la confiance”. *Ibidem*, p. 402. Lui Barbu Știrbei îi recomanda, de asemenea, acțiuni susținute și concertate pentru captarea opiniei publice europene.

¹² E. Regnault, *op. cit.*, p. 203 și *Hurmuzaki*, vol. XVII, p. 395.

¹³ Așa cum se notează într-un document, „la politique des agents français dans le Principautés était très simple et loyale et consistait uniquement à entretenir autant qu'il dépendait d'eux la bonne intelligence entre les Princes et les Boyards. seule garantie de la tranquillité et de l'indépendance des provinces du Danube, seul moyen pour elle d'éviter l'intervention dans leurs affaires de la Russie prompte à saisir toutes les occasions de faire naître la mesintelligence entre le Prince et ses sujets”. *Hurmuzaki*, XVII, p. 700 (Chateaugiron către Molé, 26 aprilie 1838)

țiune. Călătoriile sale la Iași, strădaniile concertate, întreprinse împreună cu Huber, pentru aplanarea conflictului între cei doi domnitori și realizarea unei poziții comune, informarea exactă, în urma discuțiilor îndelungate purtate cu factorii de decizie ai mișcărilor politice naționale au avut o deosebită importanță în condițiile în care se producea intervenția directă și spectaculoasă a lui I. Cîmpineanu — emisar al mișcării naționale românești — pe lângă curțile europene. Adăugându-se documentelor care dădeau expresie mișcării naționale a românilor și celor elaborate de Felix Colson — a cărui activitate nu poate fi detașată de cea a suveranului său — documentele elaborate de Billecocq înfățișează, cu exactitate, liniile și obiectivele mișcării naționale din Principate, greutatea cu care aceasta era confruntată, unanimitatea aspirațiilor către unitate, necesitatea instituirii unui regim de garanție colectivă. Depeșele lui Billecocq — deși nu au fost întotdeauna apreciate la justa lor valoare¹⁴ — au avut darul să lămurească mai deplin guvernul de la Paris cu privire la realitățile din Principate, la obiectivele și mijloacele luptei naționale a românilor, au ajutat la definirea liniei politice franceze.

Firește, diplomatul nu a încurajat direct lupta națională a românilor, nu a răspuns niciodată pozitiv la numeroasele cereri oficiale care urmăreau să convingă guvernele Franței și Angliei să-și investească agenții de la București și Iași cu puteri depline pentru a face să se respecte autoritatea domnitorilor și drepturile consacrate prin capitulații¹⁵. În asemenea împrejurări, diplomatul s-a mărginit să răspundă cu litera instrucțiunilor, în conformitate cu care drumul spre sprijinul Europei urma să treacă prin Constantinopol. Respectarea suzeranității Porții, în condițiile garantării colective a integrității Imperiului otoman, reprezenta singura cale, pentru români, de păstrare a existenței naționale¹⁶.

Politica puterilor față de sud-estul Europei a dus, în privința Principatelor, cel puțin, la instituirea unui regim de garanție *sui-generis*; activitatea agenților puterilor occidentale în Principate este probantă, în parte; practic, chiar în limitele în care s-a desfășurat această activitate, a întărit încrederea românilor în forțele proprii, a reprezentat un real sprijin moral în organizarea pe baze mai largi a luptei naționale. Aceasta, cu atât mai mult cu cât, chiar menținându-se în limitele legale ale regimului juridic conferit Principatelor prin tratate și încălcînd ei înșiși drepturile suverane ale acestora prin moștenirea privilegiilor consulare conferite prin capitulațiile încheiate de proprile lor țări, agenții Franței — Billecocq, în speță — au dat curs și sentimentelor de simpatie pentru cauza românească.

¹⁴ Guizot îi reproșă lui Billecocq că exagerează atunci cînd apreciază situația din Principate ca fiind gravă: „pour agrandir son théâtre il prend des verres grossissantes”, consemnează ministrul francez. Cf. E. Regnault, *op. cit.*, p. 198.

¹⁵ *Hurmuzaki*, vol. XVII, p. 732. (Huber către Molé, 1 februarie 1839). Boislé Comte, el însuși, presat să răspundă unor asemenea întrebări, mărturisește că, uneori, a fost silit să se facă avocatul Rusiei pentru a demonstra celor ce-l manifestau încredere că, în sistemul existent al politicii europene, trebuie respectate tratatele. Franța nu poate schimba nimic din situația pe care un tratat a creat-o Principatelor. *Ibidem*, p. 491—493. În același sens, vezi p. 306—307. (Mimaut către Broglie, 30 noiembrie 1833).

¹⁶ Într-o discuție cu agentul Franței, De Nion, Gh. Bibescu își exprima amărăciunea pentru faptul că guvernele cele mai liberale ale Europei — al Franței mai cu seamă — nu încetează să vadă în Principate decît niște provincii ale Imperiului otoman, în domnitorii lor, doar niște pașale, să-i considere pe locuitorii doar ca pe raiele — supuși ai Porții. Printre altele, diplomatul i-a răspuns: „Legătura care vă alătură de Turcia nu vă unește, totodată, cu Europa occidentală? Și nu vă asigură, în schimbul unui mic tribut și al unei dependențe mai mult aparente decît reale, cheazășuri pozitive și o protecție îndestulătoare? Nu este oare învederat că în starea de față a lucrurilor nu puteți scăpa de o supunere aproape nominală decît pentru a cădea, în același moment, sub un jug mai puternic și mai greu? Fiecare pas ce vă depărtează de suzeranitatea otomană vă apropie de absorbțiunea rusă”. Cf. Gh. Bibescu, *România de la Adrianopol la Balta-Liman*, București, 1893, t. I, p. 289—294.

Franța oficială nu a putut merge mai departe decât interesele politicii sale continentale o impuneau. În schimb, revoluționarii români au găsit adăpost și sprijin generos pe pământul Franței, unde au desfășurat o activitate intensă pentru captarea opiniei franceze și pregătirea condițiilor pentru unitatea și independența statului. *Societatea studenților români din Paris*, organizată în 1845, continuând tradiția societății din 1839, creată din inițiativa lui I. Cimpineanu, era o veritabilă filială externă a societății revoluționare *Frăția*, în cadrul căreia a fost elaborat programul și a fost organizată revoluția de la 1848.

În perioada care a precedat revoluției — asupra căreia am stăruit în cuprinsul comunicării noastre, s-a organizat lupta națională a românilor, s-au pus bazele programului național. În realizarea acestor înalte obiective, românii au simțit sprijinul Franței care i-au încurajat și pe care l-au prețuit. Epoca ce a urmat revoluției, în care s-a constituit statul național român, avea să arate cât de importantă a fost *acumularea realizată în deceniile anterioare*; avea să probeze că sprijinul eficient acordat de diplomația și opinia publică a Franței în constituirea statului unitar român nu a reprezentat rezultatul unei politici de conjunctură, ci avea o bogată tradiție, se sprijinea pe sprijinul pe afinități, pe o recunoaștere a intereselor reciproce, pe o simpatie născută din înțelegerea și aprecierea comună a nobleței eforturilor îndreptate spre recunoașterea dreptului la libertate și demnitate a tuturor națiunilor.

LA FRANCE ET LES PRINCIPAUTÉS DANUBIENNES À L'ÉPOQUE DE LA CONSTITUTION DE LA NATION ET DE LA FORMATION DE L'ÉTAT NATIONAL ROUMAIN

R é s u m é

Au commencement de son étude, l'auteur met en évidence que ce n'est pas par hasard que la nation roumaine entre dans l'histoire de l'Europe en soulignant énergiquement sa latinité et la continuité de la vie sur le territoire de l'ancienne Dacie. La mise en lumière de ces objectifs *nationaux*, n'était pas une simple manifestation livresque, ils faisaient partie intégrante de la lutte pour l'existence et pour la vie nationale propre dans un monde qui contestait aux Roumains le droit à une vie historique indépendante. La *conscience de la latinité* se confondait avec la *conscience nationale*, en offrant les bases théoriques et pratiques nécessaires à la lutte politique nationale.

Dès le début de son existence, la nation roumaine s'est tournée tout naturellement vers la France. Dans la stratégie de la politique nationale, orientée constamment vers l'unité et l'indépendance, la France jouait un rôle de premier ordre; cela non seulement par le fait que, à l'époque, le monde était un *monde français*, dominé par l'éclat politique et intellectuel de la France, non seulement parce que la France, berceau de la grande révolution, avait généreusement contribué aux mutations qui allaient affecter si fortement le monde ainsi qu'à l'intensification de l'esprit national et des mouvements nationaux. La latinité créait de multiples affinités, ouvrait une large voie à l'entente et à la réception des idées et des orientations. L'enforcement de l'influence française, son extension à des domaines si divers, ce n'était pas une simple coïncidence dans le cadre du processus général de formation de la nation roumaine, c'était un trait naturel, organique de l'évolution de ce processus même.

En suivant la naissance du *problème roumain*, l'auteur retrace les lignes générales de la politique continentale dans la première moitié du XIX-e siècle, pour en dégager la politique française en rapport avec les Principautés. Y sont

passés en revue la mission de Bois le Comte, sa signification, l'activité de Felix Colson et, spécialement, celle de A. Billecocq, consul général de France en Principautés et de Huber, consul à Iassy.

Dans leur lutte nationale, les Roumains ont senti l'appui de la France. En soulignant ces faits, l'auteur dégage la conclusion conformément à laquelle, l'aide efficiente accordée par les diplomates et l'opinion publique de la France dans l'oeuvre de constitution de l'état national roumain, en 1859, n'était pas le résultat d'une politique de conjoncture, mais se fondait sur une riche tradition, sur des affinités, sur la conscience commune de la noblesse des efforts orientés vers la reconnaissance du droit à la liberté et à la dignité de toutes les nations.